

Управлението на хан Крум

Публикувано от Dimova на 02.02.2010, 21.17

Наследникът на хан Кардам хан Крум (802-814)

Наследникът на хан Кардам – хан Крум (802-814) поема управлението на държавата при една доста сложна международна обстановка. В началото на IX в. Византия започва война срещу араби, българи, славяни и франки. Франкската държава по това време е най-силната сред страните в Западна Европа. В края на VIII – началото на IX в. нейният владетел Карл I Велики разгромява Аварския хаганат и завладява неговата западна част. С тези успешни действия той разширява властта си в района на Средния Дунав и влиза в пряк контакт със славяния свят. През 800 г. Карл I Велики е коронясан от папа Лъв III за “свещен римски император”. Тази коронация прави пробив във византийския универсализъм и бележи началото на продължилото столетия съперничеството между Изтока и Запада за първенството в християния свят.

Началото на управлението на хан Крум се поставя с военните му действия на северозапад към Средния Дунав, където през 805 г., възползвайки се от сблъсъка между авари и франки, той успява да завладее източната част на Аварския хаганат и да разшири своята мощ и влияние сред славяните и аварите, живеещи по Средния Дунав. Към България са присъединени обширни територии, заключени между р. Днепър на изток, р. Тиса на запад, Карпатите на север и р. Дунав на юг, и населени с авари, панонски прабългари и най-вече – славяни. Последиците от настъплението на хан Крум в тези територии имат твърде важно значение за по-нататъшното укрепване на Българската държава като независима политическа сила. България се издига до една от трите големи държави в Европа по това време – наред с Византия и Франкската империя, с която Българската държава установява непосредствено съседство след 805 г.

Голямо значение има и фактът, че българите придобиват контрол над солните и железни рудници в Трансилвания, което им осигурява важно място в международната търговия. Така с териториалното си разширение на северозапад България от началото на IX в. започва да се превръща във важен политически и икономически фактор не само в Югоизточна, но и в Централна Европа.

Постепенно България се очертава като обединителен център за славянството. Това става нейна основна външнополитическа тенденция. През 808 г. хан Крум нахлува в областта по поречието на р. Струма и в земите на дн. Македония и подпомага местните славяни срещу византийските гарнизони, от които откъква касата със заплати на войници на стойност 1100 литри злато. През 809 г. българите превземат Сердика – сърцето на Балканския полуостров. Присъединяването на тази крепост има особено голямо стратегическо и икономическо значение за България. С превземането на Сердика Българската държава си осигурява стабилни изходни позиции за завладяването на Македония. През нея минава и една от важните пътни артерии на Византия, свързваща Константинопол със Средна Европа. След завладяването ѝ от българите се създават нови благоприятни възможности за активизиране на търговската дейност на страната.

В отговор на тези събития византийският император Никифор I Геник се насочва с многобройната си армия към крепостта Меркели, откъдето смята да навлезе в българските територии. Критичната ситуация за държавата определя действията на хан Крум. Той на два пъти предлага мир, който обаче му е отказан. Византийският император преминава старопланинските проходи и се насочва към българската столица. През юли 811 г. Плиска е превзета, а дворците на хан Крум са опожарени. Жителите на града са убивани по особено жесток начин. Тогава хан Крум организира войската си и нарежда да се преградят и укрепят старопланинските проходи. Според изворите той привлича на своя страна аварски отряди и дори въоръжава “жените по мъжки”. При завръщането си византийците са катастрофално разбити в Балкана. Съкрушителният удар върху тях се стоварва на 26 юли 811 г. при прохода Верегава в Източна Стара планина (вероятно това е Върбишкият проход), където византийците губят почти цялата си войска. Самият император е обезглавен. Символичен израз на властта и силата на хан Крум над византийците става ритуалът на вдигане на наздравица в чест на победата с чаша, изработена от черепа на Никифор I Геник и обкована със сребро. Според прабългарските вярвания чрез пиене от череп се поема силата (орендата) на победения враг.

След като организира военните си сили, през 812 г. хан Крум започва мащабно нападение в Тракия, което продължава и през 813 г. и достига до р. Струма. През 812 г. българите превземат граничната крепост Девелт. През есента на 812 г. е превзета друга важна черноморска крепост – Месемврия. През пролетта на 813 г. хан Крум предприема поход към Адрианопол. Към същата крепост се насочва с войската си и византийския император. След дълго изчакване от страна и на двете страни военните действия започват на 22 юни при Версиникия. Византийците търпят ново съкрушително поражение, а императорът се спасява с бягство.

Тази победа дава възможност на хан Крум да продължи настъплението си към византийската столица. Новият император Лъв V Арменец взема бързи мерки за отбрана на Константинопол, защото очаква българското нападение. Самият хан Крум безпрепятствено се явява пред стените на столицата на 17 юли 813 г. и така принуждава византийците да започнат преговори за мир. Лъв V Арменец обаче съставя коварен план за убийството на българския владетел по време на преговорите, който е разкрит от самия Крум. В отговор на тази измама той нарежда да се сринат всички църкви, дворци и постройки, разположени в близката столична околност.

Особено активна е подготовката за предстоящия втори поход срещу Константинопол през зимните месеци на 814 г. Според изворите хан Крум привлича във войската си славяни и авари, а въоръжението ѝ е подсилено с внушителна обсадна техника. В навечерието на похода срещу византийската столица обаче хан Крум умира на 13 април 814 г. Едни историци твърдят, че смъртта му е предизвикана от сърдечен удар, а други – че става дума за т. нар. сакрално убийство. Тъй като в последните месеци той губел зрението си и куцал след раняването му в Константинопол през 813 година, българите явно са решили да го удушат сакрално, за да може орендата му да премине в сина му – Омуртаг.

В началото на IX в. България вече на практика започва да изпълнява мисията си на обединител на славянските племена от Балканския полуостров. Завладяването на нови области увеличава значително икономическата ѝ мощ и създава благоприятни условия за укрепването на върховната ханска власт не само сред прабългарите, но и сред славяните в държавата. Този процес намира израз в издадените от хан Крум закони, които са първото писано законодателство, въведено като общовалидно за двете етнически групи. В един по-общ смисъл законодателството показва грижите на българския владетел за опазване на поданиците от нравствена и морална разруха и на все още крехкия вътрешно-държавен стабилитет. По този начин българският владетел утвърждава ролята си на висш законодател, която той затвърждава и чрез административните реформи, които осъществява след присъединяването на част от Тракия в Българската държава. Те са насочени към централизирането на държавната уредба и премахването на племенния принцип в управлението на страната.

Тези положителни процеси намират своето още по-активно развитие през управлението на Крумовия син – хан Омуртаг (814 –831). Вероятно в началото на 815 г. е сключен 30-годишен мир, който предвижда императорът да се закълне по езически обичай, а българският хан – по християнски. В своята дипломатическа практика Византия рядко пристъпва към подписването на

дълготрайни договори. Този факт показва голямото значение, което в този момент Империята отдава на мира с България. Основните клаузи на договора са запазени в известния Сюлейманкьойски надпис, изсечен по заповед на хан Омуртаг. Уточнена е българо-византийската граница по окопа Еркекия, постига се споразумение за размяна на пленници и политически бегълци и се решава съдбата на славянското население от Черноморската област и Източна Тракия. Този договор Омуртаг спазва през цялото си управление. След договора от 716 г. Империята за втори път признава българските завоевания и се отказва от бивши свои земи. Мирните българо-византийски отношения позволяват на хан Омуртаг да води съзидателна вътрешна политика.

Развоят на българо-франкските отношения през управлението на хан Омуртаг се определя от конкретните политически действия, развили се в граничните територии на Българската държава. В нейните северозападни области живеят славянските племена тимочани, абодрити и браничевци. През 818 г. те правят опит да се откъснат от Българската държава. За целта изпращат пратеници при франкския император Людовик Благочестиви с искане да преминат под неговата върховна власт. Действията на тези племена са логична реакция от извършената от хан Омуртаг териториално-административна реформа, която премахва тяхната относителна самостоятелност и привилегиите на князете им.

Франкските хроники съобщават за избухването на българо-франкски конфликт - през 827 г. хан Омуртаг започва военни действия и изпраща българска войска по р. Драва, която "с огън и меч" покорява местните славянски племена от Долна Панония и на мястото на техните князе назначава български управители. Франките се опитват да противодействат, но до големи сражения не се стига, защото в този период Людовик Благочестиви също се стреми да запази обширната територия на своята империя. След краткотрайния конфликт отношенията между двете страни се подобряват и хан Омуртаг съумява да стабилизира българската върховна власт в северозападните области.

Укрепването на вътрешнодържавния живот е другата важна насока в политиката на хан Омуртаг. През неговото управление започналият вече процес на централизация на държавата продължава да се развива с още по-бързи темпове. Новото административно деление, чието начало се поставя от хан Крум, е въведено в цялата страна и тя е разделена на военно административни области – комитати. Назначените в тях областни управители – комити- са пряко подчинени на върховната ханска власт. По-малките административни области- жупи- се управляват от жупани. Няколко комитата съставляват тарканство и се управляват от таркани.

Ханът е върховен законодател, главнокомандващ и върховен жрец. Най-големият син на хана е престолонаследникът, носещ титлата "канартикин". Вторият син на хана е наричан "вулиатаркан". Втори по ранг след хана е кавханът. Той е пръв сътрудник, а понякога и съвладетел на хана. Друга важна фигура и ичиргу-боилът, който управлява вътрешните крепости на страната и столицата. Канът-боила коловър е предводител на ханската дружина, а миникът – управител на двореца. Кавханът, ичиргу-боилът, канът-боила коловър, миникът, великият жупан и оглу-тарканът съставляват Съвета на великите боили, който има съвещателни функции относно решенията на

хана.

Християнството се счита за проводник на византийско политическо влияние и от съображение за сигурност българската ханска власт предприема периодически мерки за ограничаване на неговото влияние сред населението – християните се избиват безмилостно – по заповед на хана

Активната строителна дейност, осъществена от хан Омуртаг, е друга важна проява на държавната му политика. Мемориалните надписи от неговата епоха свързват името му със строителството на дворци, крепости и възстановяването на разрушената от император Никифор I Геник столица Плиска, в която е построен нов хански дворец с тронна палата и други култови и граждански сгради, храм на Тангра и алея от каменни колони с имената на градовете от Тракия, присъединени към Българската държава. Негов е и прочутият Търновски надпис, който се пази днес в църквата “Свети 40 мъченици” – “Човек и добре да живее, умира. И друг се ражда. И нека роденият по-късно, като гледа тези писмена, си спомня за оногова, който ги е оставил...” Вероятно Омуртаг строи аул на река Тича и резиденция Малък Преславец.

Териториалното разширение и политическото укрепване на българската държава продължават да се развиват успешно и при наследниците на хан Омуртаг – хан Маламир (831-836) и хан Пресиян (836-852). Тяхното управление се характеризира с подновяване на българските военни действия в югозападна посока с цел присъединяване на нови области, заселени от славяни. Сведенията за управлението на хан Маламир са оскъдни. Във външната политика на новия владетел тенденцията към поддържане на мирни отношения със съседните на България държави е продължена. Военният сблъсък с Византия най-вероятно става през 836 г., когато след успешните български действия към страната е присъединен Филипопол и неговата околност. Известно е, че във вътрешната си политика той се проявява като ревностен защитник на старата българска езическа религия. В това отношение той дори надминава своя баща. Маламир иска от брат си Енравота да се отрече от “чуждия бог”, но той отказва и ханът го наказва със смърт.

След смъртта на Маламир през 836 г. ханският престол е унаследен от Пресиян (836-852) – син на втория Омуртагов син Звиница. Той превзема древния християнски център Филипи. Завладяването на посочената крепост представлява важен успех във външната политика на хан Пресиян. Тази победа създава стабилни изходни позиции на българската ханска власт за разширяване на своята държава в югозападна посока. За около две години към нейните предели са включени Централна и Западна Македония, областта на Косово поле, земите до Охрид и Прилеп и тези по течението на Струма, където живее славянското племе стримонци. Така обединението на славяните в Тракия, Македония и Родопската област завършват с успех в средата на IX в.

Въпреки огромните усилия на ханове Крум и Омуртаг в посока преодоляването на етническата разделеност в Българската държава, процесът на народностна консолидация не завършва с тяхното управление. Негов край се слага през втората половина на IX век, с приемането на единната за българския народ

християнска религия, с изграждането на Българската църква и със създаването и разпространението на славянската азбука и писменост.

Управлението на хан Кр

Powered by

Bukvar.bg

Image not found

© 2010-2024